رویش روان شناسی، سال۱۴، شماره ۹، شماره پیاپی ۱۱۴، آذر ۱۴۰۴
Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ),14(9), 2025

ادراک نوجوانان دختر دارای رفتار پرخطر از ویژگی‌های رابطه والد-فرزندی: یک مطالعه کیفی

Perception of adolescent girls with high-risk behavior on the characteristics of parent-child relationship: A qualitative study

دکتر آسیه شریعتمدار (نویسنده مسئول)
دانشیار مشاوره، گروه مشاوره، دانشکدهٔ دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
فاطمه جلالی نجف آبادی
کارشناس ارشد مشاوره مدرسه، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
طاهره کیائی
کارشناس ارشد مشاوره مدرسه، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
زهرا سلطانی شریف آبادی
کارشناس ارشد مشاوره مدرسه، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

Dr. Asieh Shariatmadar *
Associate Professor of Counseling, Department of Counseling, School of Educational Sciences and Psychology, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.
s_shariatmadar@yahoo.com
Fatemeh Jalali Najafabadi
Senior expert in school counseling, Department of Counseling, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.
Tahere Kiaee
Senior expert in school counseling, Department of Counseling, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.
Zahra Soltani SHarifabadi
Senior expert in school counseling, Department of Counseling, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف مطالعه ادراک نوجوانان دختر دارای رفتار پرخطر از ویژگی‌های رابطه والد-فرزندی بود. در پژوهش حاضر از رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون استفاده شد. میدان پژوهش شامل دختران نوجوان ۱۴تا ۱۹ ساله دارای رفتار پرخطر بود. مشارکت کنندگان شامل ۱۱ دختر نوجوان دارای رفتار پر خطر بود که به روش هدفمند و دردسترس انتخاب شدند. جهت جمع آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختاریافته و برای شناسایی نوجوانان پرخطر از پرسشنامه خطرپذیری نوجوانان ایرانی استفاده گردید. فرایند مصاحبه‌ها از اردیبهشت تا شهریور ۱۴۰۳ (حدودا چهار ماه) به طول انجامید. برای تحلیل داده‌ها از روش شش مرحله‌ای براون و کلارک استفاده شد. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها منجر به شکل-گیری یک مضمون هسته‌ای شامل «ناتوانی والدین در تنظیم هیجانات منفی و ایفای نقش والدینی به فقدان پذیرش و صمیمیت و نقض خودمختاری نوجوانان می انجامد» و هشت مضمون اصلی شامل نقض حودمختاری نوجوان، برخورد ابزاری با فرزند، اختلال در مرزها (ابهام، عدم انعطاف، گسستگی، درهم تنیدگی)، مشکل و ناهماهنگی والدین در ایفای نقش‌ها، ناتوانی در تنظیم هیجانات منفی، عدم درک دنیای نوجوان، فقدان امنیت و پذیرش و فقدان صمیمیت و حمایت شد. نتایج پژوهش نشان داد نوجوانانی که دارای رفتارپرخطر هستند از رابطه با پدر و مادر خود رضایت زیادی ندارند. بنابراین استفاده از روش‌های نادرست رفتار در رابطه والد-فرزندی می‌تواند نوجوانان را به سمت رفتارهای پرخطر سوق دهد.

واژه‌های کلیدی: *رفتار پرخطر، رابطه، والد-فرزندی، تحلیل مضمون، نوجوانان.*

Abstract

This research aimed to study the perception of adolescent girls with risky behaviors regarding the characteristics of the parent-child relationship. The study employed a qualitative approach and thematic analysis method. The research field included adolescent girls aged 14 to 19 with risky behaviors. The participants consisted of 11 adolescent girls with risky behaviors, who were selected through purposeful and convenience sampling. Semi-structured interviews were used to collect data, and the Iranian Adolescents' Risk-Taking Questionnaire was used to identify risky adolescents. The interview process lasted from May to September 2024 (approximately four months). For data analysis, the six-phase method by Braun and Clarke was used. The results from the data analysis led to the formation of a core theme: "Parents' inability to regulate negative emotions and perform parental roles leads to the lack of acceptance and intimacy and the violation of adolescents' autonomy." Additionally, eight main themes emerged: violation of adolescent autonomy, instrumental treatment of the child, boundary disturbances (ambiguity, inflexibility, fragmentation, enmeshment), parents' role conflict and misalignment, inability to regulate negative emotions, failure to understand the adolescent's world, lack of security and acceptance, and lack of intimacy and support. The results of the study indicated that adolescents with risky behaviors are not satisfied with their relationship with their parents. Therefore, the use of incorrect behaviors in the parent-child relationship can lead adolescents toward risky behaviors.

Keywords: *Risky Behavior, Relationship, Parent-Child, Thematic Analysis, Adolescents.*

نوع مقاله : تحلیلی | **دریافت : آذر ۱۴۰۳** | **پذیرش: اسفند ۱۴۰۳** | **ویرایش نهایی: آذر ۱۴۰۴**

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]

مقدمه

دوره نوجوانی[1] انتقال از کودکی به بزرگسالی است که در این دوره الگوهای رفتاری مهم و اثرگذار طول عمر، شکل می گیرد (بانستولا و همکاران[2]، ۲۰۲۰). این دوره تحولی حساسی است و با تغییرات مختلف زیستی_عصب شناختی و روان شناختی شناخته می‌شود (یوجوال[3] و همکاران، ۲۰۲۳) که نوجوانان عموما در صورت عدم‌همراهی خانواده با آنان، مشکلات روانی و به ویژه مسائل ارتباطی و اجتماعی متعددی را به دلیل چالش‌های ذهنی و ساختار روحی و روانی که دارند، تجربه می‌کنند و این مسئله موجب ایجاد رفتارهای مخاطره آمیز برای آن‌ها و خانواده می‌شود. یکی از موارد مهم تهدیدکننده سلامت، که باتوجه به تغییرات سریع اجتماعی در سال‌های گذشته، از طرف سازمان های بهداشتی، سیاست‌گذاران اجتماعی و مجریان قانون به عنوان یکی از مشکلات موجود در جامعه مورد توجه قرار گرفته است، شیوع رفتارهای پرخطر در بین نوجوان است که قسمتی از این فرایند رشدی محسوب می‌شود. رفتارهای پرخطر به رفتارهایی گفته می‌شود که بهزیستی و سلامت اجتماعی، روان‌شناختی و جسمی خود فرد و افراد جامعه را به خطر می‌اندازد. گرایش نوجوانان به انواع رفتارهای پرخطر موجب نگرانی جوامع امروزی است. زیرا نوجوانانی که به این‌گونه رفتارها گرایش دارند، گرایش به خودکشی بیشتر و پیشرفت تحصیلی کمتری دارند و احتمال ابتلا به بیماری‌ها و مرگ و میر در آن‌ها بیشتر است (شعبانی و همکاران، ۱۴۰۳؛ خاکپور و همکاران،۱۴۰۰؛ ادیب‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵؛ دهقانی و همکاران ، ۱۳۹۶؛ کینگ و همکاران[4]، ۲۰۲۳). در واقع نیروی انسانی سالم مهم‌ترین عامل پیشرفت هر جامعه‌ای به شمار می‌آید. باتوجه به ساختار سنی جوان کشور و نظر به این‌که نوجوانان، آسیب‌پذیر ترین قشر جامعه برابر رفتارهای مخاطره‌آمیز محسوب می‌شوند، بدیهی است که شیوع رفتارهای پرخطر سلامت اجتماعی کشور را دچار تهدید و بحرانی می‌کند (عشایری و همکاران، ۱۴۰۰). رفتارهایی مانند ضرب و جرح شدید، رانندگی خطرناک، قتل، خودکشی، مصرف دارو و الکل و سیگار، روابط جنسی پرخطر، داشتن دوستان ناباب و غیره جزء رفتارهای پرخطر به شمار می‌آیند که می‌توان از وقوع آن‌ها جلوگیری کرد یا آن‌ها را کاهش داد (راسل و همکاران[5]، ۲۰۱۶). بسیاری از نوجوانان در اثر رفتارهای پرخطر دچار مرگ یا عوارض جدی می‌شوند که تا حد زیادی این رفتارها قابل پیشگیری هستند (تب[6]، ۲۰۲۳). مطالعه رشید (۱۳۹۴) حاکی از آن است که تجربه کشیدن قلیان، کشیدن سیگار، رابطه جنسی، کتک‌کاری در بیرون از خانه و تجربه مصرف الکل به ترتیب همه‌گیرترین رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان بودند. همچنین نتایج پژوهشی نشان داده است که سن آغاز اغلب رفتارهای پرخطر قبل از سن ۱۸ سالگی است (فلورز و همکاران[7]، ۲۰۲۰). براساس پژوهشی به طور کلی شیوع رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان ایرانی رو به افزایش است. نتایج این مطالعه حاکی از آن است که شیوع سوء مصرف موادمخدر ۴ درصد، مصرف الکل ۹ درصد، استعمال دخانیات ۹ درصد، قلیان ۲۰ درصد و رابطه جنسی خارج از ازدواج ۲۰ درصد در بین دانش‌آموزان بوده است (بهادیوند و همکاران، ۱۴۰۰). دلایل و عوامل متعددی وجود دارد که موجب می‌شود جوانان و نوجوانان به چنین رفتارهایی دست بزنند. نحوه تعامل با والدین، ویژگی‌های شخصیتی و فردی، مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و گروه دوستان و همسالان از جمله عوامل تاثیرگذار محسوب می‌شوند (فرزین و همکاران، ۱۳۹۹). یکی از مسائلی که بر زندگی نوجوان اثرگذار است، فضا و بستر خانواده و پیوند آنهاست (هزارد و همکاران[8]، ۲۰۲۰). روابط والدین با فرزندان می‌تواند نقش محافظت‌کننده در برابر رفتارهای پرخطر نوجوانان را ایفا کند (پوگاچ و همکاران[9]، ۲۰۲۳). براساس پژوهشی رابطه والد-فرزند یک عامل محافظتی در برابر گرایش نوجوان به سمت مصرف سیگار و ماری جوانا شمرده می‌شود (لاک و همکاران[10]، ۲۰۱۰). بنابراین چگونگی تعاملات والدین با نوجوانان خود نقش موثری را درکیفیت رفتاری و روانی آن‌ها دارد (پرز و همکاران[11]، ۲۰۱۹) و عاملی موثر در بروز یا پیشگیری رفتارهای مخاطره آمیز نوجوانان است (ناموونگ و همکاران[12]، ۲۰۲۴). براساس پژوهش ناصری (۱۴۰۱) که با هدف بررسی عوامل خطر و محافظت-کننده همبسته با مصرف مواد در پسران نوجوان ایرانی و با روش مرور نظام‌مند انجام شد، به این نتیجه دست یافت که در بین عوامل

1 Adolescence
2 Banstola et al
3 Ujjwal
4 King et al
5 Russel et al
6 Tebb
7 Flores et al
8 Hazzard et al
9 Pugatch et al
10 Luk et al
11 Perez et al
12 Namuwonge

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]

محافظت‌کننده، تاب‌آوری، رفتار جامعه‌پسند و کارکرد خانواده بالاترین همبستگی را با مصرف مواد داشتند. مطابق با پژوهشی هرچه محیط خانواده در دوران کودکی نامطلوب باشد احتمال اینکه فرد در دوران نوجوانی مبتلا به بزهکاری و رفتارهای پرخطر شود بیشتر است (لی و همکاران[1]، ۲۰۲۴). خانواده به عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی برای فرزندان، نقش بسزایی را ایفا می‌کند. می‌توان اذعان داشت، وجود ابعاد مختلف سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی در بطن نهاد خانواده، موجب تکامل شخصیت بهنجار نوجوان می‌شود (نعمت‌اللهی و طاهری، ۱۴۰۲). نظریه بامریند[2] (۱۹۶۷،۱۹۷۸،۱۹۹۱) یکی از مهم‌ترین مدل‌ها در روان‌شناسی تربیتی است که سه سبک فرزندپروری را ارائه می‌دهد: سبک سهل‌گیرانه[3] که والدین مهربان و دلسوز هستند اما قوانین کمی دارند. این والدین فرزندان خود را حمایت می‌کنند و تصمیمات او را حتی اگر به نفعش نباشند قبول می‌کنند. سبک مستبدانه[4] که والدین قوانین سختگیرانه‌ای دارند و به نظرات و احساسات فرزند خود توجه زیادی نمی‌کنند. در این سبک، کنترل و انضباط بسیار بالا است و ارتباطات عاطفی نسبتاً کم است. تصمیمات والدین به‌طور یک‌طرفه اتخاذ می‌شود و کودک باید بدون پرسش از آن‌ها پیروی کند. سبک مقتدرانه[5] که والدین در این سبک از قواعد و محدودیت‌های روشن، همراه با توجه و حمایت عاطفی استفاده می‌کنند. والدین مقتدر انتظارات واضحی دارند، اما در عین حال به احساسات و نظرات فرزند احترام می‌گذارند و به او فرصت می‌دهند که مشارکت داشته باشد. این سبک باعث ایجاد استقلال و اعتماد به نفس در فرزندان می‌شود (دوینیتا و ماریا[6]، ۲۰۱۵). مطالعه بامریند (۱۹۹۱) نشان می‌دهد که سبک‌های خاصی از فرزندپروری می‌توانند تأثیر زیادی بر رفتار و ویژگی‌های شخصیتی کودکان داشته باشند. والدین مقتدرانه (کنترل‌کننده و حمایتگر) به‌طور ویژه با فرزندانی که ویژگی‌های مثبت مانند خودمختاری، خودکنترلی، و جست‌وجوگری دارند، مرتبط هستند. در پژوهشی که عرب‌نژاد و همکاران (۱۳۹۷) انجام داده‌اند به این نتیجه دست یافتند که انسجام خانواده به عنوان یک منبع موثر بیرونی در برابر گرایش نوجوانان به سمت رفتارهای پرخطر به صورت سپر محافظتی عمل می‌کند. بنابراین پیوندهای والدینی نقش بسزایی را در شکل‌گیری الگوهای رفتاری نوجوانان و تصمیم‌های رفتاری آنان ایفا می‌کند (می جو و همکاران[7]، ۲۰۱۴) و تاثیر گسترده‌ای بر رفتارهای مشل‌زا دارند (تیان و همکاران[8]، ۲۰۲۴). پیوند والدینی به چگونگی تعامل والدین با کودک و نوجوان گفته می‌شود که در رفتارهای آسیب‌زا و پرخطر دوران بلوغ و نوجوانی اثراگذار است (ابراهیم تبار گردرودباری و همکاران، ۱۴۰۰). کیفیت رابطه والد-فرزند یکی از عوامل تعیین کننده گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر است (سروری و همکاران، ۱۴۰۲). در پژوهشی نقش حیاتی رابطه پدران با نوجوانان در پیشگیری از مصرف مواد در نوجوانان را اثبات کرده است (گبرسیلاس و همکاران[9]، ۲۰۲۴). باتوجه به اهمیت دوره نوجوانی و پیشگیری از رفتارهای پرخطر در دوره نوجوانی و همچنین اهمیت رابطه والد- فرزند به عنوان یک عامل حفاظتی در برابر رفتارهای پرخطر نوجوانان، به نظر می‌رسد مطالعه ادراک نوجوانان دارای رفتار پرخطر از ویژگی‌های رابطه والد فرزندی مقدمه ای بر فهم عوامل محافظت کننده از رفتار پرخطر باشد. در مطالعه حاضر این سؤال مطرح است که ادراک نوجوانان دختر دارای رفتار پرخطر از ویژگی‌های رابطه والد-فرزندی چیست؟

روش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و از نوع تحلیل مضمون[10] انجام شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از روش تحلیل مضمون استفاده شد. این روش برای شناسایی، تحلیل و گزارش الگوهای (مضامین) موجود در داده‌ها به کار می‌رود و تا حدودی داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. هم‌چنین به تفسیر ابعاد گوناگون موضوع تحقیق می‌پردازد. روش تحلیل مضمون، برخلاف روش‌های کیفی دیگر، وابسته به چارچوبی نظری که از قبل وجود داشته باشد، نیست و از آن در چارچوب‌های نظری مختلف هم استفاده می‌شود و علاوه بر بیان واقعیت، برای تبیین آن هم به کار می‌رود (براون و کلارک[11]، ۲۰۰۶). میدان مطالعه‌ی این تحقیق، نوجوانان دختر ۱۴ تا ۱۹ ساله دارای رفتارپرخطر بودند. نمونه پژوهش ۱۱ نفر بود (براساس ملاک‌های ورود به پژوهش با ۱۱ نمونه

1 Li et al
2 Baumrind
3 Permissive style
4 Autocratic style
5 Authoritative style
1 Doinita & Maria
2 Mei_Ju et al
3 Tian et al
4 Gebresilase et al
5 Theme analysis
6 Braun & Clarke

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]

اشباع مفهومی حاصل شد) که با روش نمونه‌گیری هدفمند ملاکی و به صورت در دسترس انتخاب شدند. براساس این نمونه گیری افراد چنان‌چه هدف تحقیق را تحقق می‌بخشند و ملاک خاصی را دارا هستند، انتخاب می‌شوند. ملاک‌های ورود عبارت بودند از: نمره پرسشنامه خطرپذیری نوجوانان بالای ۱۰۰، سن بین ۱۴ تا ۱۹ سال و جنسیت مؤنث. ملاک‌های خروج، عدم تمایل به شرکت در پژوهش، زمان ناکافی و به حاشیه کشاندن روند تحقیق بود. افراد مورد مطالعه با رضایت آگاهانه در مصاحبه‌ها شرکت نمودند، محرمانه بودن اطلاعات در ابتدای مصاحبه به شرکت‌کنندگان اطلاع داده شد، اطلاعات به‌دست آمده از مصاحبه بدون ذکرنام استفاده شدند، در مصاحبه، شرکت کنندگان از آزادی کامل برای خروج از تحقیق برخوردار بودند و برای ضبط صدا از آن‌ها اجازه گرفته شد. میانگین سن شرکت‌کنندگان ۱۵/۹ بود. در جدول شماره ۱ ویژگی های افراد شرکت کننده به تفکیک مشخص و گزارش شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه مورد مطالعه

کد	سن	پایه تحصیلی	سن پدر	سن مادر	تعداد خواهر / برادرها	نمره پرسشنامه
۱	۱۴	نهم	۴۸	۴۲	۰/۱	۱۰۵
۲	۱۴	نهم	۴۶	۴۳	۰/۱	۱۷۸
۳	۱۵	نهم	۴۸	۴۷	۰/ ۱	۱۵۶
۴	۱۵	نهم	۴۸	۳۸	۱/۰	۱۶۰
۵	۱۵	نهم	۴۵	۴۰	۰/۱	۱۶۷
۶	۱۹	دوازدهم	۵۲	۴۸	۱/۰	۱۰۹
۷	۱۷	یازدهم	۵۰	۴۳	۰/۱	۱۵۲
۸	۱۸	دوازدهم	۶۴	۶۰	۱/ ۲	۱۷۹
۹	۱۴	نهم	۴۲	۳۸	۰/۱	۱۵۰
۱۰	۱۶	دهم	۵۵	۵۴	۱/۱	۱۵۵
۱۱	۱۸	دوازدهم	۵۷	۵۳	۰/۱	۱۶۸
میانگین	۱۵/۹	-	۵۰/۴۵	۴۶	-	۱۵۲/۶۳

سوالات مصاحبه شامل موضوعاتی مانند کیفیت رابطه والد_فرزندی، احساسات نسبت به والدین، تجربیات مثبت و منفی از ارتباط با والدین و تأثیر این ارتباط بر رفتارهای نوجوانان بود. مصاحبه‌ها به صورت فردی و در محیطی آرام و غیررسمی در فضای گوگل میت انجام شد تا شرکت‌کنندگان احساس راحتی کنند و بتوانند به راحتی تجربیات خود را به اشتراک بگذارند. هر مصاحبه به طور میانگین ۴۵ دقیقه به طول انجامید و با رضایت آگاهانه شرکت‌کنندگان ضبط و سپس در قالب نوشتاری پیاده سازی شد. سوالات اصلی مصاحبه در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. پرسش‌های محوری مصاحبه نیمه ساختاریافته

ردیف	سوال مصاحبه
۱	خونه رو محل آرامش میدونی؟ اگه آره چی شد که چنین حسی داری؟ اگه نه چی؟
۲	رابطه خودت با پدر و مادرت رو چطوری ارزیابی می‌کنی؟
۳	فکر می‌کنی تو رابطه تو با پدر و مادرت چی درست بشه تو احساس بهتری داری؟
۴	وقتی یه مشکلی برات پیش اومد اول با کی مطرح می‌کنی؟

پس از بررسی داده ها، هرکدام از آن‌ها که با تحقیق حاضر ارتباط داشتند،کدگذاری شدند. برخی از کدهای داده‌ها به صورت تکراری بیان می شدند و برخی دیگر از داده ها بدون کد می‌ماندند. کدها تحلیل و بررسی و طبقه بندی هایی برای آن‌ها درنظر گرفته شدند و کدهای مشابه در یک طبقه قرار گرفتند. . در مرحله بعد دوباره داده ها و کدها را بررسی نموده تا از تحلیل انجام شده در مراحل قبلی اطمینان حاصل شود و در نهایت باتوجه به طبقه بندی، داده ها به اشباع و به یک پاسخ واحد درمورد تحقیق رسیدند.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]

ابزار سنجش

ابزار این پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته[1] بود. مصاحبه نیمه ساختاریافته، مصاحبه‌ای است که سؤالات مصاحبه از قبل تعیین می‌گردنند و از تمام مصاحبه‌شوندگان، سؤالات مشابه پرسیده می‌شود؛ اما آن‌ها مختارند که پاسخ خود را به هر شیوه‌ای که می‌خواهند ، پاسخ دهند و پژوهش‌گر در ذیل پاسخ‌های آن‌ها می‌تواند سؤالات دیگری را برای به دست آوردن اطلاعات بیشتر بپرسد (دلاور، ۱۳۸۳). روند مصاحبه‌ها تا زمانی ادامه یافت که داده‌ها به اشباع نظری رسیدند و برای نفر دهم هیچ کد جدیدی به دست نیامد و برای اطمینان از نفر یازدهم مصحبه انجام شد که باز هم کد جدید به دست نیامد و انجام مصاحبه‌ها متوقف شد. اعتباریابی در این پژوهش به صورت زیر انجام شد: مرور همتا[2]: با استفاده از این روش، محقق از نظر پژوهشگرانی که در این زمینه اطلاعاتی دارند کمک می‌گیرد و نظرات آن‌ها را درمورد شکل مصاحبه، کدگذاری‌ها و موارد دیگر جویا می‌شد و به صورت مقایسه‌ای بررسی می‌نماید تا درستی و صحت فرایند انجام شده تایید گردد. در این زمینه پژوهشگر پیشنهادهای دیگران را درمورد شیوه‌ی انجام مصاحبه‌ها، ارائه نتایج و ادراکان پژوهشگرانی که نظرات متفاوتی با دیگران دارند، مطالعه می‌کند و تصمیم می‌گیرد کدام بخش از نظرات ایشان را در تحقیق دخالت دهد. در این پژوهش نیز مطابق با این روش از یک نفر که دارای تخصص لازم بود کمک گرفته شد و براساس نقدهای ایشان تغییرات لازم انجام شد. شیوه یادداشت برداری در انجام پژوهش: در این روش چگونگی دنبال کردن مراحل تحقیق توضیح و یادداشت برداری می‌شود. یادداشت‌هایی از افکار محقق که در هنگام تحلیل داده‌ها ثبت شده است، به خواننده این اجازه را می‌دهد تا متوجه شود محقق چگونه به یافته‌های خود رسیده است. بنابراین پژوهشگر هنگام مصاحبه‌ها نکاتی را یادداشت و مسائلی که در تحلیل یافته‌ها مهم و قابل استفاده و بررسی بودند را به ثبت رسانید (محمدپور، ۱۳۸۹). قبل از انجام مصاحبه‌ها برای تشخیص نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر و نوجوانان دارای رفتارهای کم خطر از پرسشنامه خطرپذیری نوجوانان ایرانی استفاده شد. این پرسشنامه توسط زاده محمدی و همکاران (۱۳۹۰) برای سنجش خطرپذیری در نوجوانان ایرانی تدوین یافته است. تعداد ۳۸ سؤال پرسشنامه برای سنجش رفتارهای پرخطر از قبیل رانندگی (۶ سؤال)، خشونت (۵ سؤال)، سیگار کشیدن (۵ سؤال)، مصرف موادمخدر (۳ سوال)، مصرف الکل (۶ سؤال)، رابطه با رفتار جنسی و گرایش به جنس مخالف (۳ سؤال)، بکار برده می‌شود. پاسخ‌گویان موافقت یا مخالفت خود را با این سؤالات در یک مقیاس پنج گزینه‌ای از کاملاً مخالف (نمره ۱)، تا کاملاً موافق (نمره ۵) مطرح می‌کنند .اعتبار این مقیاس به روش همسازی درونی و با کمک آلفای کرونباخ و روایی سازه آن با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی و روش تحلیلی مؤلفه‌های اصلی و برای ابعاد مورد بررسی قرار گرفت .میزان آلفای کرونباخ برای مقیاس کلی ۰/۹۳۸ و برای ابعاد پرسشنامه ۰/۷۱۵ و ۰/۹۳۱ بوده است. نتایج به دست آمده از روایی و پایایی مقیاس حاکی از آن بوده که ابزاری مناسب در سنجش خطرپذیری نوجوانان ایرانی می‌باشد (زاده محمدی و همکاران، ۱۳۹۰). در این پژوهش ۲۹ نوجوان مورد آزمون قرار گرفته که از بین آن‌ها ۱۵ نفر دارای نمره بالای ۱۰۰ دریافت کردند. با توجه به اینکه نقطه برش کلی این پرسشنامه ۱۰۰ می‌باشد، این نوجوانان پرخطر شناخته شدند.

یافته ها

خلاصه نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. مضامین فرعی، اصلی و هسته‌ای

تکرارپذیری	مضامین فرعی	مضامین اصلی	مضمون هسته‌ای
۲	انتظار تبعیت نوجوان از والدین حتی در علائق	نقض حودمختاری نوجوان	ناتوانی والدین در تنظیم هیجانات منفی و ایفای نقش والدینی به فقدان پذیرش و صمیمیت و نقض خودمختاری نوجوانان می انجامد
۳	کنترل‌گری عملی مادر/ پدر		

1 Semi-structured interview
2 Peer review

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]

۳	کنترل‌گری کلامی مادر/ پدر (با نصیحت)	
۵	عدم توجه به فضای شخصی نوجوان	
۱	اولویت درس بر نیازهای عاطفی	برخورد ابزاری با فرزند
۱	فرزند، ابزار مقایسه و افتخار	
۳	فشار تبعیض و مقایسه شدن	
۱	ائتلاف مادر و فرزند علیه پدر	اختلال در مرزها (ابهام، عدم انعطاف، گسستگی، درهم تنیدگی)
۴	ائتلاف والدین علیه فرزند	
۷	برش هیجانی از پدر/مادر/ خانواده	
۱	مثلث سازی سه نسلی	
۱	مرزبندی خشک و غیرمنعطف	
۲	همسو نبودن والدین	ناهماهنگی و مشکل والدین در ایفای نقش‌ها
۱	جابه‌جایی نقش‌های والد-فرزندی	
۵	عدم اقتدار مادر/والدین در رابطه	
۳	ترس و نفرت از پدر	ناتوانی در تنظیم هیجانات منفی
۶	خشونت/زورگویی پدر	
۳	عدم ثبات رفتاری/ هیجانی	
۲	فرافکنی اضطراب مادر به فرزند	
۵	فشار عصبی بودن مادر/پدر	
۴	واکنش شدید به خطاها	
۴	واکنش‌های بی ثبات به خطاها	
۶	عدم توجه مادر/پدر به روحیات و احساسات نوجوان	عدم درک دنیای نوجوان
۴	عدم درک همدلانه والدین	
۲	پنهان‌کاری از والدین	فقدان امنیت و پذیرش
۱	القای طرحواره گزند و آسیب	
۱	منفی نگری مادر	
۱	منت گذاشتن بر سر مخارج	
۱	نادیده انگاری فرزندان	
۵	فقدان اعتماد و امنیت در رابطه با پدر/مادر	
۵	کاهش گفتگو و وقت گذرانی با مادر/پدر	فقدان صمیمیت و حمایت
۲	سردی روابط و عدم ارتباط صمیمانه با پدر	
۶	عدم تکیه بر والدین در مشکلات	

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]

۲	عدم حمایت مالی پدر

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود در پاسخ به سوال پژوهش ۳۳ مضمون فرعی به دست آمده است که در۸ مضمون اصلی طبقه بندی شده است. مضمون هسته‌ای به دست آمده از یکپارچه کردن مضامین اصلی عبارت است از: ناتوانی والدین در تنظیم هیجانات منفی و ایفای نقش والدینی به فقدان پذیرش و صمیمیت و نقض خودمختاری نوجوانان می انجامد. در بخش بعدی مضامین اصلی به همراه مضامین فرعی و چکیده گفته های مشارکت کنندگان گزارش خواهد شد.

اولین مضمون اصلی نقض حودمختاری نوجوان است که دارای چهار مضمون فرعی انتظار تبعیت نوجوان از والدین حتی در علائق، کنترل گری عملی مادر/ پدر، کنترل گری کلامی مادر/ پدر (با نصیحت) و عدم توجه به فضای شخصی نوجوان است. خودمختاری به معنای توانایی فرد برای تصمیم‌گیری و اقدام مستقل از دیگران است. این ویژگی یکی از مراحل مهم رشد نوجوانان است که در طی آن، آن‌ها تلاش می‌کنند هویت خود را شکل دهند و توانایی‌های خود را در محیط اجتماعی و خانوادگی آزمایش کنند. در ادامه نمونه‌هایی از اظهارات مصاحبه‌شوندگان ارائه شده است. مصاحبه شونده کد ۱۰ در خصوص کنترل‌گری والدین بیان کرد «پدرم در خانه کنترلگری زیادی داره حتی تلاشی هم نمی‌کنه و بدتر شده. حتی در کارهای خانه و آشپزی و نظافت خانه هم به مامانم گیر میده و دخالت می‌کنه و باعث دعوای اون‌ها میشه. به منم که نگم؛ هر دوتاشون خیلی منو تو فشار می‌ذارن سر درس خوندنم، پوششم، خواب و بیداریم، استفاده از گوشیم، چک کردن گوشیم، پروفایل‌هام رو چک می‌کنن، مامانم سرک می‌کشه و از گوشیم یه چیزایی رو پاک می‌کنه بدون اجازه م. مامانم به شدت آدم استرسی هست خیلی زیاد». همچنین شرکت‌کننده شماره ۱۱ درمورد حریم خصوصی اظهار داشت «حریم خصوصی من تو خونه اونطور که باید ندارم در اتاقم قفلش خراب شده و بابا درست نکرده. میگه نمی‌خوام این در قفل باشه باید باز باشه گوشیمو چک نکرده کسی تا حالا اما گوشیمو پدرم دوبار شکسته تو اتاقم که هستم خیلی ناراحت میشه. بابام و داداش بزرگه خیلی پرتوقع هستند و هیچ کسی حق نداره از این‌ها توقع داشته باشه. اگرم حرفی بزنیم جنگ راه می‌افته».

دومین مضمون اصلی برخورد ابزاری با فرزند است که شامل مضامین فرعی اولویت درس بر نیازهای عاطفی، فرزند ابزار مقایسه و افتخارو فشار تبعیض و مقایسه شدن می‌باشد. در ادامه نمونه‌هایی از اظهارات مصاحبه‌شوندگان ارائه شده است. نوجوان شماره ۹ در مورد مقایسه شدن چنین گفت: «بابام که نیست و گزارش درس و مدرسه رو هم مامانم بهش میده وقتی نمره خوبی می‌گیرم یا کار خوبی انجام میدم پدرم میگه آفرین دخترم و برام چیزی می‌خره. مامانم هم تشویق می‌کنه جلو بقیه تعریفمو می‌کنه اما بازم حس می‌کنم که منو مقایسه می‌کنه با بقیه یه جورایی دوست داره پز منو بده». نوجوان شماره ۱۰ نیز اشاره کرد: «مامان و بابام مخصوصاً مامانم یه عمره منو با خواهرم مقایسه کردند همش اونو توی سر من می‌زنند».

مضمون اصلی سوم با عنوان اختلال در مرزها (ابهام، عدم انعطاف، گسستگی، درهم تنیدگی) بود که از سه مضمون فرعی ائتلاف مادر و فرزند علیه پدر، ائتلاف والدین علیه فرزند، برش هیجانی از پدر/مادر/ خانواده، مثلث سازی سه نسلی و مرزبندی خشک و غیرمنعطف تشکیل شده است. مرزهای خانواده به قواعد و خطوطی اطلاق می‌شود که اعضای خانواده را از یکدیگر و از دنیای بیرون جدا می‌کنند و در عین حال شرایطی برای ارتباط و تعامل سالم بین اعضای خانواده فراهم می‌آورند. این مرزها نقش اساسی در حفظ سلامت روانی و اجتماعی اعضای خانواده ایفا می‌کنند .در این خصوص شرکت‌کننده با کد ۴ درمورد مرز گسستگی بیان کرده است: « رابطه‌م با پدرم هم یکم سرده و فاصله داریم». همچنین شرکت‌کننده با کد۱ درمورد ائتلاف والدین علیه فرزند گفت : «سر لباس بیشتر بهم گیر میدن. وقتایی که میرم کلاس زبان بابام غر میزنه که لباست کمه و میاد خونه به مامانم میگه و جفتشون دست به یکی میشن و میریزن سرم. یه وقتایی هم که مامانم نمی‌خواد بهم غر بزنه بابام اونو پر می‌کنه و بهم گیر میده. می‌بینم صدای پچ پچشون میاد و بعدش مامانم میاد بهم گیر میده».

چهارمین مضمون اصلی ناهماهنگی و مشکل والدین در ایفای نقش‌ها است که دارای سه مضمون فرعی همسو نبودن والدین، جابه‌جایی نقش‌های والد-فرزندی و عدم اقتدار مادر/والدین در رابطه بود. ناهماهنگی در ایفای نقش‌های والدین به زمانی اطلاق می‌شود که والدین در اجرای نقش‌های مختلف خود (مثل نقش حمایتی، نظارتی، آموزشی و عاطفی) دچار تناقض یا عدم هماهنگی می‌شوند. نوجوان شماره ۱۱ عدم اقتدار مادرش گفت: «اگه مامانم اینقدر توسری خور و ساکت نبود و یه جاهایی جلوی بابام وایساده بود که یکم از ما بیشتر حمایت کنه». نوجوان شماره ۴ نیز بیان کرد: «من شرایط مامانم رو تو خونه می‌بینم و درک می‌کنم وقتی می‌بینم مادرم خرج من و خواهرم رو میده خودمو موظف می‌کنم حامی مامانم باشم از اون خرجهایی که ضروری نیستند بگذرم پول‌هامو پس‌انداز کنم و کنارش باشم و بگم که من هستم».

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]

مضمون اصلی پنجم با عنوان ناتوانی در تنظیم هیجانات منفی است. این مضمون از هفت مضمون فرعی تشکیل شده که عبارتند از: ترس و نفرت از پدر، خشونت/زورگویی پدر، عدم ثبات رفتاری/ هیجانی، فرافکنی اضطراب مادر به فرزند، فشار عصبی بودن مادر/پدر، واکنش شدید به خطاها و واکنش‌های بی ثبات به خطاها. نوجوان با کد ۲ درمورد واکنش‌های بی‌ثبات پدرش مطرح کرد: « پدرم دوست داره همه چی طبق خواسته اون باشه یعنی مخالفت آنچنانی نمیکنه ولی اگه من دوست دارم برم بیرون و اون دوست نداشته باشه اجازه رو میده ولی غر هم میزنه». نوجوان با کد ۷ نیز اشاره کرد: « مثلاً ساده‌ترینش اینه که میگه گوشی که تو شارژه باهاش کار نکنید اما خودش انجام میده. وقتی به روش میاریم سعی نمی‌کنه متقاعدم کنه، توجیه می‌کنه، خودشو به اون راه می‌زنه و عصبی می‌شه».

عدم درک دنیای نوجوان ششمین مضمون اصلی است که شامل مضمون های فرعی عدم توجه مادر/پدر به روحیات و احساسات نوجوان و عدم درک همدلانه والدین است. نوجوان شماره ۵ این‌گونه بیان کرد که : «کلاً بابام حس ششم قوی داره نسبت به کسی که دید منفی داره دقیقاً همون درسته و تاکید داشت که تو با این آدم نگرد هیچی هم ندیده بود ولی خیلی تاکید داشت من گوش نمی‌دادم چون دوستم بود باهاش خاطره داشتم برام ارزش داشت و نمی‌تونستم تو اون دوره بزارمش کنار». نوجوان شماره ۷ درمورد عدم درک والدینش گفت: «بابا وقتایی که با رفتارهاش اعصابم رو بهم میریزه و ناراحتم میکنه حتی با وجودی که به روش میارم و ناراحتیم رو میگم براش مهم نیست و میگه تو همش ناراحتی».

مضمون اصلی هفتم فقدان امنیت و پذیرش است. این مضمون از شش مضمون فرعی پنهان‌کاری از والدین، القای طرحواره گزند و آسیب، منفی نگری مادر، منت گذاشتن بر سر مخارج، نادیده انگاری فرزندان و فقدان اعتماد و امنیت در رابطه با پدر/مادر تشکیل شده است. در این رابطه نوجوان شماره ۶ مطرح کرد: «با دوست پسرام بیرون میرم باهاشون یا موتور سواری یا ماشین سواری می‌کنم باهاشون دور می‌زنیم یا می‌ریم بیرون. کار خاصی نمی‌کنیم پارک میریم. مامانم می‌ترسه که منو ببرند سمت مشروب و سیگار و این‌ها که نه از این خبرا نیست!... بابام اصلا نمیدونه اگه بفهمه کله مو میکنه». همچنین نوجوان شماره ۳ این‌گونه بیان کرد: من گفتم که حرفامو به مامان و بابام نمی‌گم وخیلی زیاد پیش اومده بدون اینکه بهشون بگم، دروغ گفتم و بیرون رفتیم با دوستامون».

فقدان صمیمیت و حمایت آخرین مضمون اصلی است که شامل چهار مضمون فرعی کاهش گفتگو و وقت گذرانی با مادر/پدر، سردی روابط و عدم ارتباط صمیمانه با پدر، عدم تکیه بر والدین در مشکلات و عدم حمایت مالی پدر است. برای نمونه نوجوان با کد ۸ درباره عدم ارتباط صمیمانه گفت: « بابام روح و روانم رو نابود کرده اگه می‌تونستم از دستش راحت می‌شدم خیلی خوب بود پدرم هیچ احساسی نداره سرد و ترسناکه». نوجوان شماره ۶ نیز در این خصوص اشاره کرد : « مشکلاتم رو به هیشکی نمیگم. بعضی وقت‌ها حرفامو با معلم ریاضیم می‌زنم».

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی ادراک نوجوانان دارای رفتار پرخطر از ویژگی‌های رابطه والد-فرزندی بود. به طورکلی سی و سه مضمون فرعی، هشت مضمون اصلی و یک مضمون هسته‌ای شناسایی شد که در زیر به تبیین هریک از مضامین پرداخته می‌شود.

اولین مضمون اصلی نقض خودمختاری نوجوان بود. مطابق با پژوهش کیفی محمدی نسب و همکاران (۱۴۰۰) بر روی نوجوانان، ۶ نیاز اصلی را در آن‌ها شناسایی کردند که داشتن رابطه خانوادگی همراه با امنیت، صمیمیت، شادی، پذیرش و آزادی از مهم‌ترین نیازهایی است که در این دوره دارند و به رسمیت شناختن این نیازها توسط والدین کمک می‌کند تا آن‌ها عبور سالمی از این دوره زندگی داشته باشند. کوهن و کرنس[1] (۲۰۱۷) نیز در مطالعه‌ای که انجام دادند نشان دادند والدینی که از راهکارهای کنترل‌گرانه کمتری استفاده می‌کنند و پشتیبانی و پاسخگویی بالاتری دارند، نوجوان‌هایی دارند که می‌توانند هیجان‌های منفی خود را به خوبی کنترل کنند. نقض خودمختاری نوجوانان توسط والدین زمانی اتفاق می‌افتد که والدین کنترل‌گرانه یا محدودکننده رفتار می‌کنند و استقلال تصمیم‌گیری را از نوجوانان سلب می‌کنند. این رفتارها ممکن است از طریق انواع مختلفی از کنترل‌های مستقیم و غیرمستقیم از سوی والدین اتفاق بیفتد.به نظر می‌رسد که سبک‌های فرزندپروری مقتدرانه که در آن والدین به نوجوانان احترام می‌گذارند و در عین حال مرزهای مشخصی را تعیین می‌کنند، بهترین شرایط را برای رشد سالم خودمختاری فراهم می‌آورد.

1 Koehn & Kerns

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]

دومین مضمون اصلی برخورد ابزاری با فرزند بود. این نوع برخورد معمولا به جای توجه به نیازها، اخساسات و رشد عاطفی فرزند، بر روی منافع والدین یا دیگران تمرکز دارد و والدین از فرزند خود وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف و آرزوهای خود استفاده می‌کنند، بدون آنکه به نیازها، خواسته‌ها و شخصیت مستقل کودک توجه کنند. این برخورد به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم می‌تواند منجر به تحقیر، احساس بی‌ارزشی، و عدم رشد عاطفی و اجتماعی در کودک شود. برخورد ابزاری با فرزند می‌تواند آثار مخربی بر رشد روانی و اجتماعی کودک بگذارد. بنابراین، والدین باید تلاش کنند که در تعامل با فرزند خود، علاوه بر توجه به خواسته‌هایشان، به نیازهای عاطفی، روانی و اجتماعی کودک نیز اهمیت دهند. ایجاد یک رابطه تعاملی سالم و بر اساس محبت و احترام می‌تواند به رشد بهتر و سالم‌تر فرزند کمک کند.

سومین مضمون اصلی اختلال در مرزها (ابهام، عدم انعطاف، گسستگی، درهم تنیدگی) بود. مطالعه‌ای نشان داده است که الگوها و مرزهای ارتباطی خانواده تا حدودی قادر به پیش‌بینی گرایش به خودکشی نوجوانان می‌باشند (کیانی چلمردی و همکاران، ۱۳۹۶). باتوجه به این مضمون، نتایج پژوهش شریعتمدار و همکاران (۱۳۹۷) گویای این بود که باتوجه به بافت فرهنگی جامعه درحال گذار کشور ایران، هیچ یک از دو حالت انعطاف‌پذیری بیش از حد و یا عدم انعطاف‌پذیری نمی‌تواند منجر به حفاظت از امنیت پایه خانواده و ارضای نیازهای نوجوانان شود. برطبق دیدگاه خانواده درمانی ساختاری[1]، مرزها یکی از عوامل پیش‌بینی کننده خانواده سالم است. این نظریه مرزها را در دامنه خشک که نشان‌دهنده ازهم‌گسستگی و تعاملات محدود است، تا هم‌جوشی و درهم‌تنیدگی که نشان‌دهنده تعاملات مکرر و شدید بین زیرسیستم‌هاست و باعث درهم‌آمیختگی می‌شود، تعریف می‌کند. از این منظر، وضعیت سالم خانواده زمانی است که مرز، حالتی بینابینی داشته باشد و بستر ارضای نیازها و استقلال نسبی اعضا را فراهم کند (چراغی و همکاران، ۱۴۰۱).

چهارمین مضمون اصلی ناهماهنگی و مشکل والدین در ایفای نقش‌ها بود. در پژوهشی که عباسی و همکاران (۱۴۰۰) بر روی نوجوانان انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که فرزندانی که با سبک فرزندپروری اطمینان‌بخش و قاطع رشد یافتند، از مشکلات رفتاری کمتر و رفتارهای مطلوب اجتماعی برخوردار هستند. همچنین در تحقیق دیگری که به بررسی رابطه بین سبک‌های والدگری و رشد کودک در بستر اجتماعی پرداخته است، انواع مختلف سبک‌های والدگری و تأثیرات آن‌ها بر رشد جسمانی، عاطفی، اجتماعی و شناختی کودکان تحلیل شده است. نتایج نشان می‌دهند که سبک والدگری مقتدرانه، رشد سالم‌تری را در کودکان به همراه دارند (سیمانگونسونگ و سیهوتانگ[2]، ۲۰۲۲). والدین مقتدر هم پاسخ‌دهنده و هم پذیرنده هستند. آن‌ها مقررات روشنی برای رفتار نوجوان خود وضع می‌کنند. این روند باعث می‌شود تا آنان رفتارهای پرخطر و غیر هنجارمند را از خود نشان ندهند. همچنین همسو نبودن والدین موجب میشود نوجوانان دچار سردرگمی شوند و این ناهماهنگی والدین را بی اعتبار می‌سازد. این ابهام خود می‌تواند زمینه‌ساز بروز رفتارهای پرخطر شود.

پنجمین مضمون اصلی ناتوانی در تنظیم هیجانات منفی بود. ناتوانی در تنظیم هیجانی به معنای عدم توانایی فرد در مدیریت و کنترل احساسات منفی و ناخوشایند است که از سوی والدین می‌تواند تاثیرات عمیق و گسترده‌ای از جمله سلامت روان، روابط اجتماعی و عملکرد تحصیلی بر روی نوجوانان داشته باشد و آنان را به سمت بروز رفتارهای پرخطر سوق دهد.این مضمون با یافته‌های حقی و همکاران (۱۳۹۶) همسو است. مطابق با نتایج این تحقیق بین مواجهه با خشونت خانگی و تاثیر آن بر افزایش خطرپذیری نوجوانان رابطه مثبت معنادار وجود دارد. از منظر رویکردهای فرایندی و سیستمی در زمینه فرزندپروری، والدین نقش بسزایی را در رشد کودک از نظر اجتماعی ایفا می‌کند (مک نیل[3]،۲۰۲۱). از این رو رفتارها و ویژگی‌های والدین در موقعیت‌های اجتماعی که هیجانات نوجوانان بروز می‌کند، بسیار مهم است که نشان‌دهنده ویژگی‌های هیجانی والدین مثل نظم‌بخشی هیجانی است (هاژال و پالی[4]، ۲۰۲۰). بنابراین تنظیم هیجانی می‌تواند در موقعیت‌های دشوار هیجانی به صورت غیر مستقیم و به واسطه‌ی تغییر در شیوه‌های برخورد والدین با هیجانات منفی نوجوانان زمینه اجتماعی شدن فرزندان را فراهم آورد (شریفی اردانی و همکاران، ۱۴۰۲).

ششمین مضمون اصلی عدم درک دنیای نوجوان بود. نوجوانان در این سن باتوجه به ویژگی‌های این سن و تغییرات جسمی و روحی که دارند، از والدین خود انتظار دارند که احساساتشان و نظراتشان درک شود. این مضمون با یافته‌های پژوهش هاشمی و همکاران (۱۴۰۲) همسو است. طبق این تحقیق والدین نوجوانان ناسازگار اغلب خودمحور بودند و مسائل را از زاویه دید خود نگاه می‌کردند و به درخواست‌ها و نیازهای نوجوان توجهی نداشتند. باتوجه به این یافته لازم است والدین با صبر و همدلی بیشتر به نوجوانان خود توجه نمایند تا این رابطه همدلانه و صمیمانه مانعی در برابر بسیاری از رفتارهای پرخطر باشد.

1 Structural family therapy
2 Simangunsong & Sihotang
3 McNeil
4 Hajal & Paley

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]

هفتمین مضمون اصلی فقدان امنیت و پذیرش بود. این مضمون با یافته‌های مندو لازارو و همکاران[1] (۲۰۱۹) همسو است. نتایج نشان می‌دهد که انتقاد و رد مادر در اوایل نوجوانی و انتقاد و رد پدر در میانه نوجوانی با ناپایداری عاطفی نوجوانان مرتبط است. این تحقیق بر اهمیت درک تفاوت‌های رفتار والدین در مراحل مختلف نوجوانی تأکید می‌کند و بر تأثیر این رفتارها بر تنظیم عاطفی و رشد شخصیت نوجوانان تأکید دارد. علاوه براین پژوهش جی‌یو و همکاران[2] (۲۰۲۴) به این یافته دست یافتند که رفتارخشن والدین با رفتارهای خودآزاری نوجوانان رابطه مستقیم معنادار دارد. درصورتی که والدین بتوانند هیجانات منفی او را بپذیرند و فضای امنی را بسازند، نوجوان قادر خواهد بود تصویر مطلوبی از خویش بسازد و در رابطه با والدینش احساس ترس و گناه نکند. ایجاد یک محیط امن و پذیرنده می‌تواند به کاهش رفتارهای پرخطر کمک کند و نوجوانان را در مسیر مثبت‌تری هدایت نماید. والدین باید با ارتباط موثر و حمایت عاطفی، احساس احساس امنیت و پذیرش را در فرزندان خود تقویت کنند.

آخرین مضمون اصلی فقدان صمیمیت و حمایت بود. این یافته با پژوهش شهرکی ثانوی و همکاران (۱۳۹۰) هم‌راستا است. نتایج این تحقیق حاکی از آن بود که هرچه خانواده بیشتر گفتگوی راحت را درمورد مسائل گوناگون فراهم آورد، نوجوانان بیشتر می‌توانند به بلوغ فکری و رشد شخصی دست یابند و سلامت بیشتری را در پی دارد. همچنین مطالعاتی حاکی از آن هستند که درصورتی که خانواده‌ها منابعی برای عدم تامین نیازهای روانی و مادی نوجوانان باشند و والدین و فرزندان باهم رابطه سرد و جو عاطفی حاکم نباشد، می‌تواند بروز رفتارهای پرخطر و گرایش به سمت موادمخدر را پیش‌بینی کند (رشیدی و همکاران، ۱۳۹۶؛ دنالدسون[3]، ۲۰۲۳). باتوجه به این یافته می‌توان بیان کرد درصورتی که شرایط خانواده به گونه‌ای باشد که والدین پذیرای صحبت‌های فرزندان خود باشند و نوجوانان بتوانند جو صمیمی را از طرف والدین خود دریافت کنند و گفتگوی سازنده و صمیمانه داشته باشند می‌توانند ررفتارهای سنجیده‌تری داشته باشند و درنتیجه از بروز رفتارهای پرخطر بکاهد. پژوهش حاضر در قالب مطالعه کیفی با محدودیت‌هایی مواجه است از جمله: محدودیت در افشا نکردن حقایق احتمالی در پاسخ به سوالات مصاحبه، سوگیری و اثرمحقق. این مواد می‌تواند اعتبار تحقیق را دچار تهدید کند. بنابر آن‌چه گفته شد رابطه والد-فرزند امر مهمی است که می‌تواند نوجوان را به سمت رفتارهای پرخطر سوق دهد و از طرف دیگر می‌تواند عامل حفاظتی بوده و مانع بروز رفتارهای پرخطر از سمت نوجوان شود. درصورت آگاهی والدین از رفتارهای آسیب‌زا در رابطه فرزندشان قادر به پیشگیری از بروز رفتارهای پرخطر نوجوانان خواهند بود. براین اساس پیشنهاد می‌شود برای بررسی اعتبار یافته ها در یک تحقیق طولی در مقاطع متوسطه اول و دوم با آموزش برنامه مستخرج از یافته های این پژوهش، اثر بخشی آن بر رفتارهای پرخطر بررسی شود.

منابع

ابراهیم تبارگرد رودباری، ا، عمادیان، س.ع و میرزاییان، ب. (۱۴۰۰). اثربخشی برنامه آموزش خانواده بر پیوند والدینی و رفتارهای پرخطر نوجوانان. *ابن سینا*، ۲۳(۳ (مسلسل ۷۶))، ۴۳-۵۱. https://sid.ir/paper/952670/fa .

ادیب‌نیا، ف، احمدی، ع.ج و موسوی، ع. م. (۱۳۹۵). مروری بر علل گرایش به رفتارهای پرخطر در نوجوانان. *سلامت اجتماعی و اعتیاد*، (۳)۹، ۳۶-۱۱. https://sid.ir/paper/960049/fa

بهادیوند، س، دوستی ایرانی، ا، کرمی، م، قربانی، م و محمدی، ی. (۱۴۰۰). شیوع رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان ایرانی: مطالعه مرور منظم و متاآنالیز. *آموزش و سلامت جامعه*، ۸(۲)، ۱۳۵-۱۴۲. https://sid.ir/paper/960049/fa .

چراغی، م , بی‌غم، ز، ذبیح‌زاده، ع، نیک فرجام، م و توسلی, س . (۱۴۰۱). معنای مرز در روابط بین فردی برای ایرانیان: پژوهشی با روش تحلیل تناظر. *فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد فرهنگ*, ۱۵(۵۸), ۹۹-۱۲۵. https://ensani.ir/fa/article/516639

حقی، ز، وامقی، مروئه، سجادی، حمیرا، قائد امینی هارونی، غ. م و نامداری، م.(۱۳۹۶). پیش بینی خطرپذیری نوجوانان بر اساس مواجهه آنها با خشونت خانگی در نوجوانان خرم‌آباد، *مجله رفاه اجتماعی*، ۱۷ (۶۵)، ۱۷۱-۱۹۷. http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-2984-fa.html

خاکپور، ن، محمدزاده ادملایی، ر، صادقی، ج و نازک تبار، ح.(۱۴۰۰). اثربخشی آموزش مهارت‌های حل مسأله شناختی- اجتماعی بر راهبردهای مقابله‌ای و احساس ناکامی نوجوانان دختر دارای رفتارهای پرخطر. *روان پرستاری*. ۹ (۱)، ۸۸-۷۷. http://ijpn.ir/article-1-1734-fa.html

دهقانی، س، رستمی، ر و اصلانی، س. (۱۳۹۶). اعتیاد درنوجوانان؛ مروری بر مباحث عصب‌شناختی. *مجله رویش روان شناسی*، (۳)۶، ۱۳۴-۱۱۵. http://frooyesh.ir/article-1-696-fa.html

دلاور، ع. (۱۳۸۳). *مبانی نظری و عملی پژوهش*. تهران: نشر رشد.

1 Mendo-Lazaro et al
2 Gu et al
3 Donaldson

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]

رشید، خ. (۱۳۹۴). رفتارهای پرخطر در بین دانش آموزان نوجوان دختر و پسر شهر تهران. *رفاه اجتماعی*، ۱۵(۵۷)، ۳۱-۵۶ https://sid.ir/paper/506070/fa

رشیدی، ع.ر، محسنی، ز و گل محمدیان، م. (۱۳۹۶). نقش جو عاطفی خانواده، ادراک شیوه فرزندپروری، الگوهای ارتباطی خانواده و ادراک حمایت اجتماعی (خانواده) در پیش بینی سوءمصرف مواد روان گردان صنعتی دانشجویان. *اعتیاد پژوهی*، ۱۱(۴۱)، ۱۰۳-۱۲۳ https://sid.ir/paper/113668/fa

سروری، م، بیات، ا و حسین‌زاده، آ. (۱۴۰۲). رابطه رفتارهای پرخطر و الگوهای ارتباطی خانواده در نوجوانان: نقش میانجی ایمنی هیجانی. *خانواده پژوهی*، (۳)۱۲، ۵۳۳-۵۵۰. https://doi.org/10.48308/JFR.19.3.533

شریعتمدار، آ، امینی موسی آبادی، آ و عمادی، ق. (۱۳۹۷). مرزهای خانوادگی و امنیت پایه: مقایسه‌ی ادراک والد- نوجوان در مورد انعطاف پذیری مرزهای خانوادگی بر مبنای رشد. *پژوهش های مشاوره*، ۱۷ (۶۷)، ۸۳-۶۱. http://irancounseling.ir/journal/article-1-478-fa.html

شعبانی، ج، فانی، ر و بادله شموشکی، م. ت. (۱۴۰۳). اثربخشی گروهی آموزش ذهن‌آگاهی مبتنی بر کاهش استرس بر تاب‌آوری و رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان دارای تجربه آسیب به خود در شهرستان راز و جرگلان، *مجله رفاه اجتماعی*، ۲۴ (۹۳)، ۳۳۹-۳۶۶. https://doi.org/10.32598/refahj.24.93.4135.1

شهرکی ثانوی، ف، نویدیان، ع، انصاری مقدم، ع. ر و فرجی شوی، م. (۱۳۹۰). بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده بر کیفیت زندگی نوجوانان. *مشاوره و روان درمانی خانواده*، ۱(۱)، ۱۰۱-۱۱۴... https://sid.ir/paper/201746/fa

عابدی پریجا، ح و صادقی، ا. (۱۴۰۱). واکاوی گرایش به رفتارهای پرخطر در دانش آموزان مقطع متوسطه دوم: سنجش تفاوت های جنسیتی بر اساس فاکتورهای فردی، خانوادگی و همسالان. *پویش درآموزش علوم تربیتی و مشاوره*، ۸(۱۷)، ۳۴-۵۷ https://sid.ir/paper/1045939/fa

عباسی، ع، رجایی، ع.ر، بیاضی، م. ح و جعفریان یسار، ح. (۱۴۰۰). پیش بینی گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر بر اساس سبک های فرزندپروری و سبک زندگی سلامت. *مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد*، ۶۴(۲)، ۳۰۳۴-۳۰۴۶... https://sid.ir/paper/1026181/fa

عرب نژاد، ش، مفاخری، ع و رنجبر، م .ج. (۱۳۹۷). نقش انسجام خانواده و خودارزشمندی در پیش بینی گرایش به رفتارهای پرخطر در دانش آموزان مقطع متوسطه اول. *مطالعات روان‌شناختی*، ۱۴(۱)، ۱۴۷-۱۶۲ https://sid.ir/paper/67753/fa .

عشایری، ط، جهان پرور، ط، سوری، م و احمدی می لاسی، م. (۱۴۰۰). مرور نظام مند مسائل اجتماعی ایران: بازه زمانی ۱۳۸۰ الی ۱۴۰۰. *مجله جامعه شناسی ایران*، ۲۲(۳)، ۱۲۰-۱۵۲. https://sid.ir/paper/999224/fa

فرزین، ر، سهرابی، ن، سامانی، س و کوروش نیا، م. (۱۳۹۹). مدل عضویت گروهی با تحلیل تمییز برای دانش آموزان دارای رفتارهای پرخطر بر اساس شاخص های خانوادگی. *روشها و مدلهای روان‌شناختی*، ۱۱(۴۰)، ۱۱۵-۱۳۲ https://sid.ir/paper/999065/fa

قیصری، ز، صاحبدل، ح و ابراهیم پور، م. (۱۴۰۰). مطالعه کیفی عوامل زمینه ساز خانوادگی و آموزشگاهی رفتار پرخطر مصرف مواد در دانش آموزان. *اعتیاد پژوهی*، ۱۵(۶۲)، ۲۲۵-۲۴۴ https://sid.ir/paper/956023/fa .

کیانی چلمردی، ا. ر، هنرمندقوجه بگلو، پ و خاکدال قوجه بگلو، س. (۱۳۹۶). پیش بینی گرایش به خودکشی در دانش آموزان بر اساس الگوها و مرزهای ارتباطی خانواده. *مراقبت اورژانس*، ۱(۲)، ۵۶-۶۶... https://sid.ir/paper/263276/fa

محمدپور، ا. (۱۳۸۹). ارزیابی کیفیت در تحقیق کیفی :اصول و راهبردهای اعتباریابی و تعمیم‌پذیری. *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۱۷(۴۸)، ۷۳-۱۰۷. https://doi.org/10.22054/qjss.2010.874

محمدی نسب، ح، مظاهری تهرانی، م. ع، رضایی زاده، م و حیدری، م. (۱۴۰۰). نیازهای نوجوانان در رابطه ی والد-فرزندی، یک مطالعه ی کیفی. *مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۸(۴۲)، ۶۳-۸۰. https://doi.org/10.22111/jeps.2021.6386

ناصری، ا. (۱۴۰۱). عوامل خطر و محافظت‌کننده پیش بین مصرف مواد در پسران نوجوان ایرانی. *رویش روان شناسی*. ۱۱ (۶)، ۱۲۶-۱۱۷ http://dorl.net/dor/20.1001.1.2383353.1401.11.6.5.2

نعمت اللهی، ز و طاهری، ز. (۱۴۰۲). بررسی رابطهٔ انواع سرمایهٔ خانواده و گرایش به رفتارهای پرخطر (موردمطالعه: دانش‌آموزان شهر و روستای مقطع متوسطهٔ دوم شهرستان الشتر) .*پژوهش های راهبردی مسائل اجتماعی*، (۱)۱۲، ۹۱-۱۲۲. doi: 10.22108/srspi.2023.136326.1873

هاشمی، س، امان اللهی، ز و نوری، ط. (۱۴۰۲). تحلیل پدیدارشناسانه تجارب زیسته نوجوانان سازگار و ناسازگار از ادراک رابطه والد – فرزندی. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۱۷(۱)، ۷۹-۶۱ doi: 10.48308/apsy.2022.225889.1264 .

Banstola, R.S., Ogino, T., & Inoue, S. (2020). Self-esteem, perceived social support, social capital, and risk-behavior among urban high school adolescents in Nepal. *Population Health*, 100570. https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2020.100570

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, *11*(1), 56–95. https://doi.org/10.1177/0272431691111004

Doinita NE, Maria ND.(2015). Attachment and parenting styles. Procedia Soc Behav Sci.203:199–204. http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.08.282

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]

Donaldson, C. D., Alvaro, E. M., Siegel, J. T., & Crano, W. D. (2023). Psychological reactance and adolescent cannabis use: The role of parental warmth and monitoring. *Addictive behaviors*, 136, 107466. https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2022.107466

Flores, J.P., Swartz, K.L., Stuart, E.A., & Wilcox, H.W. (2020). Cooccurring risk factors among U.S. high school students at risk for suicidal thoughts and behaviors. *Journal of Affective Disorders*, 266, 743-75. https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.01.177

Gebresilase, B. M., Wang, M., & Taddese, E. (2024). Father involvement and adolescent substance use: adolescents depression symptom as a mediator and maternal self-esteem as a moderator. *Journal of Substance Use*, 1-8. https://doi.org/10.1080/14659891.2024.2395530

Gu, H., Chen, W., & Cheng, Y. (2024). Longitudinal relationship between harsh parenting and adolescent non-suicidal self-injury: The roles of basic psychological needs frustration and self-concept clarity. *Child Abuse & Neglect*, *149*, 106697. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.106697

Hajal, N. J., & Paley, B. (2020). Parental emotion and emotion regulation: A critical target of study for research and intervention to promote child emotion socialization. Developmental Psychology, 56(3), 403 –417. https://doi.org/10.1037/dev0000864

Hazzard VM, Miller AL, Bauer KW, Mukherjee B, Sonneville KR.(2020). Mother-child and father-child connectedness in adolescence and disordered eating symptoms in young adulthood. The *journal of adolescent health*.66(3):366-371. doi:10.1016/j.jadohealth.2019.09.019

King, C., Beetham, T., Smith, N., Englander, H., Hadland, S. E., Bagley, S. M., & Korthuis, P. T. (2023). Treatments Used Among Adolescent Residential Addiction Treatment Facilities in the US, 2022. JAMA, 329(22), 1983–1985. https://doi.org/10.1001/jama.2023.6266

Koehn, A. J., & Kerns, K. A. (2018). Parent–child attachment: Meta-analysis of associations with parenting behaviors in middle childhood and adolescence. *Attachment & Human Development*, 20(4), pp. 378-405. http://dx.doi.org/10.1080/14616734.2017.1408131

Li, H., He, W., & Liu, G. (2024). Exercise habits and health behaviors on adolescent obesity. Acta Psychologica, 245, 104199. https://doi.org/10.1177/08862605221081927

Luk, J. W., Farhat, T., Lannotti, R. J., & Simons-Morton, B. G. (2010). Parent-child communication and substance use among adolescents: Do father and mother communication play a different role sons and daughters? *Addictive Behavior*, 35, 210-217. https://doi.org/10.1016%2Fj.addbeh.2009.12.009

McNeil, D., & Zeman, J. (2021). Adolescents' reluctance to express emotions: Relations to parent emotion socialization. *Journal of Child and Family Studies*, *30*(1), 107–120. https://doi.org/10.1007/s10826-020-01861-8

Mei-Ju C, Chen-Hsin Y, Pin-Chen H. (2014) The beauty of character education on preschool children's parent-child relationship. *Procedia-social and behavioral sciences*.;143:527-533. doi:10.1016/j.sbspro.2014.07.431

Mendo-Lazaro, S., Leon-Del-Barco, B., Polo-Del-Rio, M., Yuste-Tosina, R & Lopez-Ramos, V. (2019). The Role of Parental Acceptance-Rejection in Emotional Instability During Adolescence. Public Health 2019, 16(7), 1194; https://doi.org/10.3390/ijerph16071194

Namuwonge, F., Kizito, S., Ssentumbwe, V., Kabarambi, A., Magorokosho, N. K., Nabunya, P., ... & Ssewamala, F. M. (2024). Peer Pressure and Risk-Taking Behaviors Among Adolescent Girls in a Region Impacted by HIV/AIDS in Southwestern Uganda. *Journal of Adolescent Health*, 74(1), 130-139. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2023.08.006

Perez-Gramaje, A. F., Garcia, O. F., Reyes, M., Serra, E., & Garcia, F. (2019). Parenting Styles and Aggressive Adolescents: Relationships with Selfesteem and Personal Maladjustment. *The European Journal of Psychology Applied o Legal Context*, 12(1): 1 - 10. https://doi.org/10.5093/ejpalc2020a1

Pugatch, M., Hennigan, S., Berna, M., Mott, M., Giovanelli, A., Rowe, J., ... & Ozer, E. (2023). 103. The Preferences and Experiences of Adolescents with ADHD in INSPIRE: A Mixed Methods Pilot Study of Engagement and Parent-teen Communication in a Narrative Game-based Learning Environment for Risky Alcohol Use Prevention. *Journal of Adolescent Health*, *72*(3), S59-S60. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2022.11.124

Russell, K., Davison, C., King, N., Pike, I., Pickett, W. (2016). Understanding clusters of risk factors across different environmental and social contexts for the prediction of injuries among Canadian youth. *Injury. Int. J. Care Injured*, 47, 11431150. https://doi.org/10.1016/j.injury.2015.11.030

Simangunsong, H.,Sihotang,M.(2022). Exploring Parenting Styles and Their Impact on Child Development in the Community. *Jurnal Sosial, Sains, Terapan Dan Riset (Sosateris)*, *10*(2), 105-119. https://doi.org/10.35335/yz9fkk66

Tebb, K. P. (2023). Understanding the role of parents and peers on adolescent risk behaviors through a socio-ecological framework .328-341. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818872-9.00152-7

Tian, L., Xin, C., Zheng, Y., & Liu, G. (2024). Parent–adolescent discrepancies in positive parenting and adolescent problem behaviors in Chinese families. *Heliyon*, *10*(3). e25016 https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e25016

Ujjwal, S., Sharma, R., Sharma, M., Ekta, K., Jayesh, C., Dhawani, J., & Nikhil, G. (2023). Impulsivity and Risk-Taking Behavior in School-Going Adolescents. *Cureus*, 15(6) https://doi.org/10.7759/cureus.40728

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-05-13]